

**De nasjonale
forskningsetiske
komiteene**

NENT • Den nasjonale
forskningsetiske komité for
naturvitenskap og teknologi

Kongens gate 14
0153 Oslo
Telefon 23 31 83 00

post@forskningsetikk.no
www.forskningsetikk.no

Org.nr. 999 148 603

Felles redelighetsutvalg ved Universitetet i Sørøst-Norge
og Universitetet i Innlandet

Vår ref.: 2025/49

Deres ref.: 24/08949-5

Dato: 27.06.2025

Forskningsetiske råd vedr. formidling, akademisk frihet og institusjonelt ansvar

Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) mottok 6.3.2025 en henvendelse fra Felles redelighetsutvalg ved Universitetet i Sørøst-Norge og Universitetet i Innlandet. Redelighetsutvalget ba NENT vurdere om de kunne komme med en uttalelse om de forskningsetiske problemstillingene saken reiser.

NENT er et rådgivende organ som arbeider for å fremme god og etisk forsvarlig forskning. NENT består av 12 medlemmer oppnevnt av Kunnskapsdepartementet, med fagkompetanse i naturvitenskap, teknologi, etikk og jus. Komiteen har ett lekmedlem. Komiteen er faglig uavhengig og bestemmer selv hvilke saker den behandler. Med bakgrunn i NENTs *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, samt andre nasjonale og internasjonale forskningsetiske retningslinjer, gir NENT råd i forskningsetiske spørsmål. Uttalelser fra komiteen er veiledende, som utgangspunkt for videre refleksjon og eventuelle endringer i praksis. NENT fatter ikke vedtak og besitter ingen sanksjonsmidler. Forskere og forskningsinstitusjoner har et selvstendig ansvar for å sikre at forskningen de utfører er god og etisk forsvarlig.

Bakgrunn

Felles redelighetsutvalg ved USN og INN mottok i juni 2024 en henvendelse fra en forsker ved daværende Høgskolen i Innlandet (INN), som ba om 1) en forskningsetisk uttalelse om det å frata en forsker oppdraget som prosjektleder basert på krav fra den som delvis finansierer forskningen, samt 2) en vurdering av om INN har brutt anerkjente forskningsetiske normer.

For punkt 2) konkluderte Redelighetsutvalget med at det etter forskningsetikkloven ikke er mulig å anlegge en uredelighetssak mot en institusjon. Saken ble derfor avvist. For punkt 1)

pekte de på at INN ikke har organer som kan gi råd om andre typer forskningsetiske spørsmål og saker enn uredelighetssaker. De ba derfor NENT vurdere å ta til behandling den delen av henvendelsen som omhandler forskningsetiske problemstillinger ut over uredelighetsspørsmålet.

NENT avgrenser denne saken til de rent forskningsetiske spørsmålene. NENTs rolle er å bidra til å avklare hvilke forskningsetiske normer som er relevante, og gi råd om hvordan retningslinjene bør forstås. [Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi](#)¹ ligger til grunn for de vurderingene NENT har gjort. Overordnet sett mener komiteen at saken berører sentrale forskningsetiske normer knyttet til formidling, akademisk frihet og forskningsinstitusjoners ansvar. NENT tar ikke stilling til henvendelsens saksforhold eller skyldspørsmål, men ønsker snarere på bakgrunn av henvendelsen å løfte tre prinsipielle spørsmål som kan ha relevans for fremtidige situasjoner ved alle forskningsinstitusjoner:

1. Hvordan bør man formidle fra pågående forskningsprosjekter?
2. Hva er legitim styring av et forskningsprosjekt fra en forskningsinstitusjon eller en oppdragsgiver?
3. Hva innebærer forskningsinstitusjonenes forskningsetiske ansvar for håndteringen av ulike typer saker?

NENTs prinsipielle vurdering av disse tre spørsmålene skal altså ikke leses som en gransking eller vurdering av saksforholdene som ligger til grunn for henvendelsen, men som en etisk rådgiving på generelt grunnlag angående den type spørsmål og utfordringer den reiser.

1. Hvordan formidle fra pågående forskningsprosjekter?

Forskningsformidling er en kjerneoppgave for forskere. Det er et samfunnsansvar å formidle forskning til et bredere publikum utenfor forskerfellesskapet. Slik formidling er viktig blant annet for å sikre tilliten til forskning og for å sikre at kunnskapen kommer samfunnet til gode, og er nedfelt i *Verdenserklæringen om menneskerettigheter*: «Enhver har rett til fritt å delta i samfunnets kulturelle liv, til å nyte kunst og til å få del i den vitenskapelige fremgang og dens goder.»²

Formidling av forskning er beskyttet av ytringsfriheten. For statlig ansatte forskere gjelder bestemmelsene om ytringsfrihet i *Etiske retningslinjer for statstjenesten*, hvor det står følgende om vitenskapelige stillinger:

For disse regnes det som en del av deres arbeidsoppgaver å delta i offentlig debatt, komme med sakkyndige uttalelser og kritiske synspunkter. De ansatte har dessuten forsknings- og formidlingsplikt i kraft av sin stilling, og har dermed rett og plikt til å gjøre forskningsresultater kjent, også der de strider mot vedtatt politikk.³

¹ NENT (2024), *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

² FN, *Verdenserklæringen om menneskerettigheter*, artikkel 27.1

³ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Etiske retningslinjer for statstjenesten*, punkt 3.3.

For ansatte i universitets- og høyskolesektoren er i tillegg akademisk frihet nedfelt i [universitets- og høyskoleloven](#) §2-2. Den akademiske friheten innebærer en rett, og til en viss grad en plikt, til formidling og offentliggjøring av forskningsresultater. Dette henger sammen med forskningens samfunnsansvar og kvalitetssikring av forskningen, slik det framgår av [NENTs retningslinjer](#): «Akademisk frihet og forskningens uavhengighet er et nødvendig grunnlag for en kunnskapsutvikling som er tilliten verdig. For å sikre forskningens integritet må den være fri og uavhengig. Akademisk frihet forutsetter en ansvarlig selvregulering og god vitenskapelig praksis.»⁴

Viktigheten av, og ansvaret for, å formidle forskning framkommer flere steder i NENTs forskningsetiske retningslinjer. Særlig punkt 2 og 23 er relevante i denne sammenhengen:

2 Forskere og forskningsinstitusjoner har et ansvar for å bidra til den offentlige samtalen

Forskere har et ansvar for å bidra med sin kompetanse til en åpen, nyansert og opplyst offentlig samtale. I formidlingen skal man gi et balansert bilde av faglig begrunnede uenigheter. Forskningsinstitusjoner skal legge til rette for at forskere har mulighet til å ivareta dette ansvaret.⁵

23 Forskningsinstitusjoner og forskere har ansvar for å formidle forskningsfunn

Dette innebærer at

- a) forskningsinstitusjoner skal legge til rette for hensiktsmessig, tilpasset formidling
- b) forskningsinstitusjoner bør ha rutiner for å vurdere forskningens relevans for ulike brukergrupper og samfunnet som helhet
- c) forskningsinstitusjoner og den enkelte forskeren løpende bør vurdere hvordan egen forskning kan egne seg til formidling til et bredere publikum, og følge opp med egnede tiltak
- d) forskningsinstitusjoner skal verne om forskeres akademiske frihet, og støtte opp om forskere som utsettes for utilbørlige reaksjoner på grunn av deres forskningsformidling⁶

Ansvaret er delt mellom forskere og forskningsinstitusjoner. Forskere bør prioritere formidling, og forskningsinstitusjoner skal legge til rette for at slik formidling kan gjennomføres. Institusjonene skal også støtte forskere som blir utsatt for utilbørlig press som følge av formidlingen. Det kan f.eks. være press fra interessegrupper i samfunnet, politiske myndigheter eller oppdragsgivere.

Det er viktig at forskere følger normer for etterrettelighet, saklighet og redelighet også i formidlingen av forskningsresultater. De forskningsetiske retningslinjenes punkt 5 gjelder også for formidling:

⁴ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 10.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

⁵ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 9.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

⁶ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 21.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

5 Forskere har ansvar for å utøve redelig, sannferdig og etterrettelig forskning av god kvalitet, og forskningsinstitusjoner og finansierer skal tilrettelegge for slik praksis

Redelighet, sannferdighet og etterrettelighet er grunnleggende forskningsetiske krav. Forskere har ansvar for å sette seg inn i og etterfølge relevante forskningsetiske retningslinjer. Forskningsinstitusjonene skal legge til rette for at forskere er i stand til å etterleve anerkjente forskningsetiske normer. Finansierer og oppdragsgivere har også et ansvar for at den forskningen de finansierer, følger god vitenskapelig praksis, og at forskerne får den friheten og uavhengigheten som er nødvendig for å sikre forskningens integritet. [...] ⁷

Kravene om redelighet, sannferdighet og etterrettelighet tilsier også at man bør fremvise varsomhet i formidlingen, særlig av foreløpige, upubliserte funn. Fagfellevurdering er en sentral del av den vitenskapelige kvalitetskontrollen. Å uttale seg om upublisert forskning før den er fagfellevurdert, krever derfor større forsiktighet og åpenhet om usikkerhet knyttet til resultatene, jf. retningslinjenes punkt 9: «Forskere skal få fram presisjon, usikkerhet og gyldighetsområde for forskningsresultatene.» ⁸

Dette kommer også fram i en uttalelse fra NENT av 9.10.2019:

Dersom det haster med handling, er det god grunn til å kommunisere funn tidlig og før fagfellevurdering og publisering. Samtidig bør begrensninger og usikkerheter ved funnene kommuniseres. Dette inkluderer formidling av om funnene er fagfellevurdert og kvalitetssikret eller ei. Risikokommunikasjon er imidlertid ikke ensbetydende med offentliggjøring, og generelt anbefaler komiteen at funn formidles til oppdragsgiver først. Dette innebærer ikke at oppdragsgiver skal godkjenne funnene eller ha mulighet til å sensurere dem, men oppdragsgiver har da mulighet til å initiere tiltak for å forebygge eller minimere skade funnene har avdekket. ⁹

Ved formidling av upubliserte funn er det også viktig å vurdere om medforfattere og andre forskere i prosjektet skal varsles, i tillegg til oppdragsgivere.

I uttalelsen fra 2019 påpekte NENT også forskningsinstitusjonenes ansvar for å støtte forskeres formidling på områder med interessekonflikter:

Forskningsetikkloven fra 2017 understreker forskningsinstitusjonenes ansvar for forskningsetikk. Forskningsinstitusjonene bør ha gode rutiner på plass for å støtte forskere som forsker på områder med sterke interessekonflikter og som kan være særlig utsatt for press, særlig i en formidlingsfase. I motsatt fall legges det utilbørlig press på forskeren, og det kan i sin tur svekke tilliten til forskningen og ha negative konsekvenser for utviklingen av relevant kunnskap på feltet. ¹⁰

Formidling av forskning er et forskningsetisk ansvar. I formidlingen må forskere følge forskningsetiske normer for etterrettelighet, saklighet og redelighet. Det er grunn til ekstra

⁷ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 10.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

⁸ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 13.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

⁹ NENT, *Vurdering angående henvendelse om akademisk frihet og føre var-prinsippet*, 9.10.2019.

¹⁰ NENT, *Vurdering angående henvendelse om akademisk frihet og føre var-prinsippet*.

aktsomhet ved formidling av upubliserte funn, som ikke er like godt kvalitetssikret. Da er det særlig viktig å kommunisere usikkerheten knyttet til resultatene.

Forskningsinstitusjoner skal legge til rette for formidling av forskningen. De har også et ansvar for å støtte forskere som blir utsatt for press på grunn av formidlingen. Et slikt press på forskere kan føre til at forskere blir for forsiktige ved formidling av resultater, som i sin tur medfører at forskningen ikke kommer samfunnet til gode og i verste tilfelle at det ikke blir forsket på enkelte områder.

2. Hva er legitim styring av et forskningsprosjekt fra en forskningsinstitusjon eller en oppdragsgiver?

Det er viktig at det gjennomføres forskning i samarbeid med og på oppdrag fra næringslivet. Det er med på å gi troverdighet og kvalitet på områder som kan være av stor nytte for samfunnet. Konsekvensen av at forskningsinstitusjoner ikke påtar seg oppdrag, kan være at forskningen enten ikke blir utført, eller at den utføres internt eller av andre virksomheter som ikke ivaretar krav til åpenhet og forskningsetikk. Samtidig kan forskning som involverer samarbeid med flere parter, føre til ulike forventninger eller interessekonflikter som setter forskningen under et ekstra press. For at forskningen skal ha legitimitet, er det viktig at det ikke er tvil om dens uavhengighet og kvalitet, og at den følger anerkjente forskningsetiske normer.

De forskningsetiske retningslinjene gjelder også for oppdragsforskning. Ved oppdragsforskning, og andre former for samarbeid, kan det være ekstra viktig å sikre åpenhet rundt forskningen for å sikre at det ikke oppstår tvil om forskningsresultatenes pålitelighet, jf. NENTs retningslinjer punkt 19:

19 Forskningsinstitusjoner og involverte forskere skal sikre åpenhet og vitenskapelig kvalitet i samarbeids- og oppdragsforskning

Forskningens troverdighet er avhengig av at det ikke oppstår tvil om forskningsresultatenes pålitelighet og uavhengighet av andre interesser. Det kan derfor være ekstra grunn til å være åpen om mulige bindinger, interessekonflikter og habilitet når forskningen er utført i samarbeid med andre eller er finansiert av eksterne oppdragsgivere. Forskningsinstitusjoner, oppdragsgivere og samarbeidspartnere må sikre at grunnleggende hensyn til akademisk frihet og forskningsetikk er ivaretatt i alle avtaler om forsknings- og utredningsoppdrag. Forskningsinstitusjoner og oppdragsgivere bør være tydelige på hvilke oppdrag eller deler av oppdrag som er forskning, og hvilke som er konsulentvirksomhet.

- For å sikre den vitenskapelige kvaliteten bør samarbeids- og oppdragsforskning organiseres slik at
- a) forskerne har et overordnet ansvar for metodevalg, datainnsamling, tolkning av funn og formidling
 - b) forskningen er basert på mest mulig åpenhet
 - c) forskningsresultatene gjøres tilgjengelig for andre forskere
 - d) eksklusiv bruksrett til forskningen har en tidsbegrensning

Forskningsinstitusjoner har ansvar for å påse at forskningsresultatene gjøres offentlig hvis det er avtalt en tidsbegrenset eksklusiv bruksrett for oppdragsgiveren, og bruksretten har utløpt.¹¹

¹¹ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 18-19.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

Selv om oppdragsgivere har legitime interesser i forskningsprosjektet, er det også begrensninger på hva de kan forvente å styre. Det er institusjonenes ansvar å beskytte forskere mot eventuelt utilbørlig press fra oppdragsgivere. Oppdragsgivere har, ifølge [NENTs retningslinjer punkt 5](#), et medansvar for at forskningen de finansierer følger god vitenskapelig praksis, og at forskerne får den friheten og uavhengigheten som er nødvendig for å sikre forskningens integritet.¹² Det er derfor viktig at samarbeidspartnere også er kjent med forskningsetiske normer, enten de selv er forskningsinstitusjoner eller ikke. Å sikre at det skjer, er en del av forskningsinstitusjonenes lovfestede ansvar, jf. [forskningsetikkloven](#) § 5 andre ledd bokstav b).

Den akademiske friheten gjelder både forskere og institusjoner og skal beskytte forskningens integritet. Akademisk frihet og forskningens uavhengighet er viktig for å sikre både kvaliteten på forskningen og tilliten til den. Lovfestingen av akademisk frihet i [universitets- og høyskoleloven](#) § 2-2 betyr at det er klare begrensninger på hvilke føringer som kan legges på forskning fra oppdragsgivere, myndigheter og samfunnet, men også hvilke begrensninger forskningsinstitusjonene kan legge på egne forskere.

Enkelte forhold kan legitimere inngripende reaksjoner fra institusjonsledelsen, som for eksempel å ta forskere ut av et prosjekt. En forskningsetisk begrunnelse for en slik inngripende reaksjon kan være at forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig. Men det er viktig, både for forskningens kvalitet og for dens troverdighet, at slike inngripende reaksjoner er forholdsmessige og blir godt begrunnet.

En vanlig misforståelse i debatter om hva forskere kan tillate seg å mene noe om i offentligheten, er en oppfatning om at forskeres uttalelser uten videre utgjør uttalelser på vegne av institusjonen de er ansatt ved. Formidling kan dermed oppfattes som at institusjonen har tatt stilling i det faglige spørsmålet forskeren uttaler seg om. I kontroversielle saker, kan det oppfattes å gå ut over institusjonens eller oppdragsgivers omdømme. Forskere kan også i slike tilfeller bli beskyldt for å opptre illojalt. Det er vanlig at virksomheter har rutiner for kommunikasjon som klargjør hvem som kan uttale seg på vegne av institusjonen. Det ligger innenfor arbeidsgivers styringsrett. Samtidig følger det av den akademiske friheten at forskere har anledning til å uttale seg om egen forskning på vegne av seg selv.¹³ De uttaler seg altså ikke på vegne av institusjonen, og institusjonen kan dermed ikke bruke slike argumenter for å begrense forskeres formidling. I tilfeller hvor det kan oppstå tvil om uttalelsen er på vegne av institusjonen, bør det klargjøres hvorvidt det er tilfelle. Forskere kan for øvrig, på lik linje med andre borgere, delta i offentlig debatt som privatperson, men bør være tydelige på når de uttaler seg som fagperson og når de uttaler seg som privatperson.¹⁴

I tillegg til akademisk frihet, er også åpenhet i forskningen viktig for å sikre kvalitet på og tillit til forskningsresultatene. Det følger av [NENTs retningslinjer punkt 7](#) at forsknings-

¹² NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 10-11.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

¹³ NOU 2022:2, *Akademisk ytringsfrihet*, s. 63.

¹⁴ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, punkt 24, s. 21.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

institusjoner skal legge til rette for at forskningen tilgjengeliggjøres på en forsvarlig måte, bl.a. for å muliggjøre etterprøving av resultatene.¹⁵ I samme punkt påpekes det også at det finnes legitime grunner til å begrense åpenheten. Slik grunner kan være f.eks. personvern, kommersielle interesser eller rikets sikkerhet. Andre begrensninger kan avtales mellom partene. Et eksempel er en tidsbegrenset avtale om utsatt offentliggjøring. Det er viktig at slike begrensninger er forskningsetisk forsvarlige, tydelig begrunnet og eksplisitt avklart mellom partene.

I en felles uttalelse fra 2022, påpekte NENT og NESH «at institusjonene uansett har et overordnet ansvar for å sikre at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Alle kontrakter [...] må være etisk forsvarlige. Det er ikke forsvarlig å avtale seg bort fra grunnleggende forskningsetiske prinsipper.»¹⁶ I samme uttalelse slås det fast at det er viktig «at de ansatte blir informert om sine plikter og rettigheter og at institusjonen ivaretar sitt ansvar for å sikre forskningsetikken. I tillegg må institusjonen sikre forskernes reelle handlingsrom.» I utøvelsen av myndighet, og i håndtering av ulike typer spørsmål og saker, er det også viktig med åpenhet og etterrettelighet. Det betyr bl.a. at avgjørelser må begrunnes og kunne dokumenteres.

I forskningsprosjekter som involverer flere parter, er det viktig med forventningsavklaring og tydelige avtaler. Avtalene med eksterne parter må også ivareta forskningsetikk og akademisk frihet. Her har partene et felles ansvar. Dette følger også av [NENTs retningslinjer punkt 19](#): «Forskningsinstitusjoner, oppdragsgivere og samarbeidspartnere må sikre at grunnleggende hensyn til akademisk frihet og forskningsetikk er ivaretatt i alle avtaler om forsknings- og utredningsoppdrag.»¹⁷

Forskningsetisk sett er det ingen skiller mellom ulik organisering eller finansiering av forskning når det gjelder friheten til å legge frem forskningsresultater. Lovpålagte begrensninger, som taushetsplikt, må følges. Begrensninger for offentliggjøring kan avtales, men bør kun gjelde for en tidsbegrenset periode.

NENT anbefaler på generelt grunnlag at det brukes avtaler som ivaretar forskningsetiske hensyn. Et eksempel er på en slik avtale er [Statens standardavtale for forsknings- og utredningsoppdrag \(SSA-F\)](#).¹⁸

3. Hva innebærer forskningsinstitusjonenes forskningsetiske ansvar?

Forskningsetikkloven § 5 andre ledd slår fast at forskningsinstitusjoner har ansvar for å sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Dette ansvaret innebærer at institusjonene pålegges en plikt til å etablere systemer eller ordninger som sikrer at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer og er ikke begrenset til eksemplene som framgår av bokstav a) og b), men omfatter også andre

¹⁵ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 12.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

¹⁶ NENT og NESH, *Uttalelse om akademisk frihet og forskningsetikk ved NORCE*, 1.7.2022

¹⁷ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 18.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

¹⁸ <https://www.regjeringen.no/no/tema/forskning/artikler/standardavtale-for-forsknings-og-utredning/id673546/>

forhold enn det å gi opplæring til kandidater og ansatte og å behandle uredelighetssaker. NENT skriver i [innledningen](#) til de forskningsetiske retningslinjene at

Institusjonene må sikre forskernes akademiske frihet, inkludert såkalt akademisk ytringsfrihet. Institusjonene bør også ha mekanismer for å kunne ta opp og håndtere andre typer [enn uredelighetssaker] forskningsetiske saker, konflikter og tvilsspørsmål.¹⁹

Dette framgår også av forarbeidene til forskningsetikkloven:

Institusjonene må tilstrebe en kultur der det er rom for å ta opp alle saker som det knytter seg etiske spørsmål til (dilemmaer), der det er lov å stille spørsmål om behov for etiske drøftinger både om generelle forskningsspørsmål og om spesifikke temaer – i egen og i andres forskning.²⁰

I forarbeidene står det videre at:

Forskningsetikk må være en integrert del av forskningsvirksomheten. Forskningsinstitusjonene må arbeide aktivt og kontinuerlig for å etablere forskningsetisk kultur og praksis, noe som blant annet setter krav til

- Lederforankring
- Systematisk tilnærming
- Opplæring – av alle som driver med forskning, inkludert studenter. Veiledere har en særlig viktig rolle.
- Kompetanse – hos alle involverte, ikke minst ved internasjonalt samarbeid og ved samarbeid med næringslivet.
- Forskningsetikk integrert i alle faser i forskningsvirksomheten: fra planleggingsfasen via søknadsutforming til gjennomføring, publisering og formidling av resultatene.²¹

Forskningsinstitusjonenes ansvar for forskningsetikk handler om å legge til rette for god vitenskapelig praksis gjennom hele organisasjonen. Arbeidet med å utvikle en god forskningsetisk kultur forutsetter et systematisk og kontinuerlig arbeid. Dette arbeidet er en del av ansvaret til institusjonsledelsen. Det forskningsetiske ansvaret som ligger til forskningsinstitusjonene, innebærer at de også må ha mekanismer for å behandle forskningsetiske spørsmål og saker som ikke er uredelighetssaker.

Det er viktig for alle forskningsinstitusjoner å ha på plass robuste styringssystemer også på dette feltet for å kunne ivareta sitt ansvar for forskningsetikken. Systemer, rutiner og prosesser må være forankret og godt kjent i hele virksomheten. Alle som har en rolle i det forskningsetiske arbeidet må få tilstrekkelig opplæring, slik at de er i stand til å utføre oppgavene sine. Når det oppstår vanskelige saker i et forskningsprosjekt, er det viktig å forholde seg til de systemene og rutinene man har utviklet.

¹⁹ NENT, *Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi*, s. 5.

<https://www.forskningsetikk.no/globalassets/dokumenter/4-publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi.pdf>

²⁰ Prop. 158 L (2015 – 2016) *Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven)*, s. 31.

²¹ Prop. 158 L (2015 – 2016) *Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven)*, s. 31.

Oppsummering

NENT har i uttalelsen løftet fram tre prinsipielle forskningsetiske spørsmål, knyttet til formidling, akademisk frihet og institusjonenes ansvar. Nedenfor følger en oppsummering av hovedpunktene i vår uttalelse:

- Formidling av forskning er et forskningsetisk ansvar. Forskningsinstitusjoner har et ansvar for å støtte forskere som blir utsatt for press på grunn av formidlingen.
- I forskningsprosjekter som involverer flere parter, er det viktig med forventningsavklaring og tydelige avtaler. Avtalene som brukes må også ivareta forskningsetikk og akademisk frihet. Forskningsinstitusjoner har et lovfestet ansvar for at også andre som deltar i forskningsprosjekter er kjent med forskningsetiske normer.
- Det kreves ekstra varsomhet i formidling av forskningsresultater som ikke er fagfellevurdert eller kvalitetssikret på annen måte.
- Det finnes legitime begrensninger på åpenhet, bl.a. knyttet til kommersielle interesser. Disse begrensningene må imidlertid ikke benyttes på en måte som kommer i strid med forskningsetiske normer og akademisk frihet.
- Enkelte forhold, f.eks. vitenskapelig uredelighet, kan legitimere inngripende reaksjoner fra institusjonsledelsen. Det er viktig at slike inngripende reaksjoner er forholdsmessige og godt begrunnet.
- Det forskningsetiske ansvaret som ligger til forskningsinstitusjonene, innebærer at de må ha mekanismer for å behandle forskningsetiske spørsmål og saker som ikke er uredelighetssaker. Slike mekanismer vil bidra til å sikre kompetanse i alle relevante ledd og oppfølging av utfordrende forskningsetiske problemstillinger vil bli enklere, også for institusjonen, fordi det er fastsatt rammer for hvordan saken skal håndteres. Det er et institusjonelt ansvar å sikre en god forskningsetisk kultur i organisasjonen.

Med vennlig hilsen

Hallvard Fossheim
komitéleder

Thomas Østerhaug
sekretariatsleder

Kopi:
Universitetet i Innlandet
Advokat Frode Steindebakken Rognsaa, Tekna